

coreferențialitate

COREFERENȚIALITATE (< fr. *coréférentialité* < lat. *co-* „împreună cu” + *référentialité* < lat. *refero, ferre*, „a (se) referi”, „a raporta la”, „a face să depindă de”, „a pune pe seama”) – Caracteristică a unor constituenți ai enunțului, frazei sau textului definită de un raport de co-prezență a acestora în referențialitatea internă a ansamblului. În științele limbii se operează delimitări între „referențialitatea externă reală” (geografia, fizica, dinamica lumii concrete, verificabile) și „referențialitatea externă imaginară” (lumea reprezentată de literatură, călătoriile și aventurile maritime proiectate de Homer), în opoziție cu „referențialitatea internă care se referă la evenimente din mintea vorbitorului” (Angela Bidu-Vrânceanu, 1997). Dacă asociem termeni precum „soarele” și „luna”, „Ulise” și „sirenele”, aceste perechi se definesc, ambele, prin raporturi de coreferențialitate, însă fiecare semnaleză realizarea acestei relații într-o lume diferită și instituie două tipuri calitativ divergente de coprezență: una *empirică* sau *reală*, iar cealaltă *imaginară* sau *proiectată ficțională*. Dacă în romanul realist *raportul de coreferențialitate extrinsecă* se poate activa prin *relativă*, dar nu obligatorie dependență istorică față de lumea social-politică înfățișată textual, în literatura documentară, memorialistică sau științifică legăturile referențiale sunt obligatorii, fiind dictate de fidelitatea, precizia și obiectivitatea transcrierii evenimentelor. Cu totul altfel se va realiza raportul de coreferențialitate extrinsecă în romanele gotice, fantastice, de aventuri; aici activarea acestei relații este negativă sau nemarcată, deoarece scriitorul nu este interesat să illustreze lumea reală, ci să propună ca veridică o lume fictivă, ideală, proiectată după alte tipare decât cele empirice, obiective. În interiorul acestei lumi imaginare se manifestă alte legi pe care, fie că le acceptăm sau nu, le recunoaștem la nivelul referinței interne textuale, referință în care se stabilesc raporturi organice subtile, de coreferențialitate între personaje, evenimentele și obiectele acelei lumi. Această relație îl poate implica și pe cititor, care trăiește empatic în universul textului și manifestă o anumită atitudine definită de psihologia lecturii și de teoria și estetica receptării; uneori cititorul este prezent în text în mod explicit, autorul folosind strategii ale persuasiunii, un discurs seducător sau agresiv, care să îl atragă în universul proiectat artistic. Dante, Walt Whitman, Italo Calvino sau Ion Creangă își aduc cititorul în postura colocutorului vizualizat, căruia vocea auctorială i se adresează în mod direct, cele două instanțe devenindu-și contemporane și coreferențiale. „Tu, CITITORULE, pulsezi de/ viață, de mândrie și de dragoste, asemeni mie,/ De aceea cântecele acestea-s pentru tine!”, afirmă poetul american în deschiderea volumului *Fire de iarbă* [1855]. În cadre fenomenologice, relația de core-

ferențialitate se realizează atât în dimensiune logică (pe „stratul semantic” și gramatical, potrivit lui R. Ingarden), cât și-n dimensiune ontologică (pe „stratul obiectelor reprezentate”, al viziunilor articulând lumea prin limbaj), atât în raporturile fizice, imanente, cât și în cele metafizice, transcendente. În plan real, termenul este echivalent unui raport de coexistență / coprezență, iar în plan imaginar acesta se traduce drept coreferențialitate sau „*coexistibilitate*” (*de ex.* Fernando Pessoa, alături de heteronimii săi, stabilește „reale”, exemplare raporturi de coreferențialitate, trăind simultan în ordinea imanentă și în cea inventată grație mecanismului de proiectare în realitatea și socialitatea literaturii a unor existențe credibile, autentificabile prin diversele voci / moduri de scriitură, ajungând chiar să își semneze corespondența cu numele heteronimului său, Alvaro de Campos).

BIBLIOGRAFIE

Dicționar general de științe. Științe ale limbii, Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxândoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană-Dindelegan, București, Editura Științifică, 1997.



Sofia